

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 21

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 21. — Рівне: РДГУ, 2002. — 146 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 31.05.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

Закон фінальної реалізації інноваційного процесу пов'язаний з тим, що будь-який життєздатний інноваційний процес в освітній структурі раніше чи пізніше, стихійно або свідомо реалізується. Навіть ті інновації, які спочатку постають як безнадійні для оволодіння педагогічною спільнотою, тим паче для впровадження, зрештою проторюють собі дорогу і реалізуються.

Закон стереотипізації педагогічних інновацій полягає в тому, що будь-яка педагогічна інновація має тенденцію перетворюватися в стереотип мислення і практичної дії. У цьому розумінні вона приречена на рутинізацію, тобто перехід до педагогічного стереотипу – бар'єра на шляху реалізації інших нововведень.

Суть закону циклового повторення, зворотності педагогічних інновацій полягає у повторному відродженні нововведення за нових умов. Для педагогіки і системи освіти це характерна особливість. Тому такого виду інновації часто-густо викликають протидію, оскільки освітяни мають їх за “добре відомі”, за те, що вже було, не помічаючи того, що це повторення нового, а не старого, або нове відродження старого.

Звісно, цими законами не вичерпуються загальні та специфічні для педагогічної інноватики закономірності. Однак зазначені закони значущі для розуміння динаміки розвитку і протиріч інноваційних освітніх процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бургин М.С. Инновации и новизна в педагогике //Сов.педагогика. – 1989. – №12. – С. 36-40.
2. Козлова О.Г. Методика інноваційного пошуку вчителя: Навч.-метод.посібник. – Суми, 1998. – 125 с.
3. Підласий І.П., Підласий А.І. Педагогічні інновації //Рідна школа. – 1998. – №12. – С.3-16.
4. Поніманська Т.І. Готовність до педагогічних інновацій у контексті гуманістичної педагогіки //Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні: Наукові записки РДПІ. – Вип.5. – Рівне: РДПІ, 1999. – С. 10-15.
5. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М., 1997. – 231 с.
6. Хомерики О.Г., Поташник М.М., Лоренсов А.В. Развитие школы как инновационный процесс. – М., 1994. – 143 с.

Одержано редакцією 8.04.2002.

УДК 373. 2

Н.Ф. САМСОНИК

ПРИСЛІВ'Я ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ПОЧУТТЯ ГУМОРУ

В системі людських почуттів важливе місце відводиться гумору. Психологи ще не дійшли одностайної думки, до яких з трьох почуттів (інтелектуальних, моральних чи естетичних) можна віднести почуття гумору. Одні (В.В. Богословський) стверджують його приналежність до інтелектуальної сфери, так як в умінні розуміти гумор відтворюється ставлення людини до пізнаного. Інші (А.В.Петровський, А.Н.Лук, Ю.П.Борев, В.Я.Пропп) гумор відносять до специфічних естетичних почуттів, в основі яких лежить здібність особистості помічати в різних явищах комічні їх сторони, емоційно відгукуватись на них. Однак, А.В.Петровський підкреслює, що почуття гумору, може вважатись як інтелектуальним, так і моральним та естетичним почуттям.

В.Я.Пропп гумор розуміє як здібність сприймати і створювати комічне, як такий душевний стан, в якому “в наших ставленнях до людей ми крізь зовнішні прояви невеличких недоліків вгадуємо позитивну внутрішню сутність”.[3]

Почуття гумору є однією з найважливіших особливостей психіки, що характеризують тип особистості. Багатство його відтінків визначається як насмішкувате ставлення до чогось або таке ставлення до об'єкта, яке поєднує в собі зовні комічне трактування з внутрішньою серйозністю. Це сміх радісний, веселий, безтурботний, потреба в ньому ніколи не зникає. Добра усмішка – завжди хороший помічник людині. Із всіх людських якостей щастю більш за

все сприяють гумору і життєрадісність. Гуморист володіє гострим розумом, завжди винахідливий, контактний, вміє жити в будь-якому колективі, більш гостро бачить соціальний світ.

Людина з почуттям гумору, як правило, добра людина: до неї всі тягнуться, вона здатна поєднувати радісний подив із співчуттям, співпереживанням, ніколи не зробить зла. І навпаки, коли не розуміє людина гумору, не вміє бачити світ з усмішкою, пройнятою співчуттям – все пропало, вона поступово перетворюється в безсердечного і байдужого егоїста.

Розвивати почуття гумору нелегко, якщо ще воно відсутнє у вихователів та батьків. А формування почуття гумору з дитинства – це не пуста розвага, а підготовка дитини до життя, до боротьби з випробуваннями і складностями.

За твердженням Т.О.Репіної в дошкільному віці нехай ще в елементарній формі, але вже спостерігається виявлення почуття гумору. Виражається воно в жартах, в кумедних гримасах, позах, в задоволенні від вдалої смішинки, в дражнилках, лічилках. Старші дошкільники виявляють почуття гумору в значно складніших ситуаціях, наприклад, у такій поведінці, яка не відповідає усталеним нормам.

Розвинути в дітях вміння бачити й чути смішне, здібність жартувати й відповідати на жарт жартом, посміятися самому і розсмішити оточуючих, виховати у них таку дорожню якість, яка, коли вони підростуть, збільшить їх опір будь-якому несприятливому середовищу й піднесе високо над дрібничками життя – завдання першої важливості.

Проблема виховання почуття гумору у дошкільників відображається в дослідженнях Є.О.Фльориної, І.С.Дементьєвої, Е.П.Короткової та ін. Зокрема, Є.О.Фльорина рекомендує через веселу книжку навчити дітей бачити комізм ситуацій, смішні сторони оточуючого їх життя. І.С.Дементьєва вважає, що для послідовного засвоєння дошкільниками комічних невідповідностей добре включати в педагогічний процес літературні твори ігрового характеру. Е.П.Короткова доводить, що розповіді дітей за картинками жартівливого змісту поглиблюють почуття гумору, дозволяють їм зрозуміти комедійність образів, їх дій, поз, міміки, жестів.

“Хвилинка сміху”, запропоновані Ш.О.Амонашвілі, – це також той педагогічний засіб, котрий допоможе дітям набути вміння розповідати небилиці, веселі історії, весело сміятися, вільно пізнавати. Задачі-жарти, лічилки, потішки, розважальні музика, пісні, танці – все це засоби підсилення процесу сприймання дітьми комічного.

У роботі з дітьми доцільно використовувати, як довели Н.Ф. Самсонюк та М.М.Сагарда, казки, оповідання, байки, в яких тварини зображуються у неприродних умовах і станах; головні персонажі не знають простих істин; гіперболізуються негативні риси характеру казкових героїв; предмети оживлюються, їм приписуються невластиві якості; розкриваються винахідливість, допитливість, жартівливість дійових осіб. Насмішити дітей, навчити їх помічати кумедне у діях, поведінці і взаєминах людей можна і за допомогою картинки-плутанини; картинка із зображенням предметів, використовуваних не за призначенням; серій картинок, які об'єднані одним сюжетом і дають змогу простежити комічне у його розвитку, оскільки в кожному сюжеті бере участь той самий образ (“Веселі картинки”, “Комікси”, ілюстрації).

Отже доведено, що гумор, жарти, сміх, викликані наочно-словесними засобами – це той педагогічний резерв, який може дати позитивні результати.

В своєму дослідженні ми спиралися на думку Л.Ш.Гайцкохи про можливість використання веселих примовок, народних пісеньок у навчанні дошкільників розпізнаванню відтінків гумору, передбачаючи, що й прислів'я, сказані доречно, теж сприятимуть розвитку у старших дошкільників чутливості до смішного.

Адже прислів'я – результат особливої духовної діяльності народу. Їм притамані щедра гра уяви, феєрверк образів і порівнянь, вміння обіграти комізм ситуації і моменту, легкість переходу від буденного до піднесеного, від прозаїчного до фантастичного. Прислів'я – це жваві, барвисті вислови, експресія, парадоксальність і каламбурність яких викликають усміх на повному серйозі (“Жени щодуху, а як упадеш, не гай часу на вставання – мчи далі”). Життєствердність багатьох прислів'їв насиченість здоровим гумором поряд з твердим самокритицизмом, – може, найсимпатичніша, їх прикмета. Впливова сила прислів'їв розкривається в самих прислів'ях (“Часом прислів'я варте десяти книжок”, “Прислів'я змаху б”є по цв'яху”).

В них вдало поєднуються конкретність мислення й образотворчості з глибоким узагальненням (“Гумор оздоровлює людину”, “Гумор для людини, як пухова подушка: і дістати його легко, і лежати на ньому приємно”, “З гумором жити – не тяжко, а ще ж від нього і важка ноша легшає”, “Один чоловік з гумором десятих підохотить до роботи”, “Ніщо так не бентежить ненависть, як усмішка”).

Афористичність цих фольклорних творів, стислість їх форми, щедри порівняння, епітети, метафори, допомагають зрозуміти, коли народ жартує, сміється чи дивиться на світ усміхненим “примруженим оком”. Змістовність та емоційна виразність прислів'їв, використаних у спілкуванні, сприяють підсиленню почуттів співбесідника.

Досліджуючи прислів'я як засіб виховного впливу на дошкільників, враховували таку вікову особливість дітей, як значна емоційна чутливість до всіх явищ соціального життя. Завдання ж педагогів – правильно впливати на механізми емоційного сприймання малюків, від якого залежить ріст соціальних початків їх почуттів. А включення в зміст спілкування дорослих з дітьми – дошкільниками дотепних, смішних, веселих прислів'їв буде оновлювати його, зацікавлювати очікуванню зустріччю з ним, викликати аналогічні почуття.

На виховне значення прислів'їв вказували класики педагогіки, відомі діячі дошкільного виховання (К.Д.Ушинський, С.Ф.Русова, Е.І.Тихеева).

Оцінка нами даного засобу народної педагогіки, тих чисельних ситуацій, що виникають в повсякденній виховній роботі і слугують необхідною умовою введення веселих жартівливих прислів'їв в педагогічний процес дитячого садка, особливостей розуміння старшими дошкільниками дотепних афоризмів, а також ставлення до них вихователів показала досить цікаві результати.

По-перше: образні, порівняльні прислів'я з власними іменами, якщо вони охоплюють знайомі і доступні дитячому розумінню предмети, явища, стосунки, зацікавлюють дітей, викликають усмішку, піднесений настрій, почуття подиву і захоплення.

По-друге розуміння дітьми змісту жартівливих прислів'їв і інтерес до них зростають по мірі знайомства з ними у спілкуванні з дорослими в адекватних ситуаціях.

По-третє: дітей приваблюють незвичні висловлювання, вихователь, який сам полюбляє влучне слово, використовуючи прислів'я, викликає чутливість до смішного і у своїх вихованців.

Життя дошкільників в умовах дитячого садка досить насичене. Зацікавлений дорослий завжди знайде можливість використати узагальнений вприслів'ях народний гумор. Важко передбачити виключно всі моменти використання прислів'їв в розмові з дітьми, в організації їх поведінки, діяльності, стосунків, активізації волі і почуттів. Однак прослідкувати шляхи використання зазначеного засобу виховання почуття гумору у старших дошкільників можливо.

Насамперед необхідно встановити емоційно позитивне спілкування дорослих з дітьми у групі і вдома. У повсякденному житті використовувати смішні порівняння (“Діло без кінця як кобила без хвоста”, “Голова без язика – немов черевик без шнурка”, “Голова без розуму – порожній гарбуз”, “Жалить як кропива, і колеться, як їжак”, “Надувся як сич на мороз”, “Упертий як півень”); гіперболи (“Шкарпетки на мишачі лапки”, “Лев на мух не полює”, “Слон мишей не ловить”).

Звертати увагу на вдалі жарти дитини (“Де посій, там і вродиться”, “Кінець – пішла баба у танець”); підтримувати бажання віддатися веселощам (“Шалена муха вкусила за вуха”, “Смійся так, щоб і іншим смішно було”). У повсякденній роботі завжди є змога підтримати бажання малят повеселитися, навчити їх помічати смішні моменти, в одних випадках пропонувати розповіді, що їх так насмішило, в інших, навпаки пояснити комізм ситуації. Наприклад, разом посміятися над надмірною допитливістю (“Де з маслом каша, там милість ваша”, “Верблюда підковують, а блоха і собі ногу підставляє”); хвалькуватістю (“Хвалилась корзина, що в неї ручка красива”).

Неуважність часто ставить дітей в смішні ситуації і тут, з метою виховання у них самоіронії, важливо скористатися народною усмішкою (“Губа сказала: ”Прийшло”, рот сказав: “Увійшло”, живіт сказав: “Що там зверху було, що до мене не дійшло?”). Щоб дошкільники сприйняли гумор даної мініатюри, слід передати його за допомогою увиразнення мовлення, інтонацією, силою, тембром голосу, темпом, усмішкою.

Послугуватися прислів'ям вихователь може і в процесі регулювання поведінки вереди (“Кричить сорока: щось впало їй в око”); стримування бездумних вчинків (“Хто за жабою йде,

той у канаву впаде”, “Голова здорова, та в ній полова”, “Голова на плечах, а думки у хмарах”); заохочення до набуття знань (“Незнайко лежить, а Знайко далеко біжить”, “Знайко все з півслова сприймає, а Незнайко все тільки рота роззявляє”).

Жанрова особливість прислів'їв із усією їхньою афористичністю дозволяє зробити це так яскраво і повно, як не зробили б цього, мабуть, гори нудних і довгих трактатів. Більшість цих чудових життєстверджуючих творінь генія народу близька кожній людині, змушує кожного поглянути на власні справи з усмішкою і оцінити особисту поведінку з гумором.

Тому у ході сприймання дітьми смішного прислів'я не слід перешкоджати їм емоційно реагувати на нього. Усвідомлення дошкільниками дотепності, нелогічності, абсурдності висловлювань, дій, поведінки повинно бути активним. Малеча, навчена бачити не зовнішній бік, а сутність явища, не буде порушувати звичного порядку життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайцкохи Л.Ш. Веселая книжка в детском саду. – М., 1967. – 50 с.
2. Дементьева И.С. Некоторые особенности понимания комических произведений детьми старшего дошкольного возраста //Вопросы дошкольной педагогики. Вып. 5. – Челябинск, 1976. – 235 с.
3. Мудрість народна //Серія збірок прислів'їв та приказок. – К.: Дніпро, 1976, 1982. – 98 с.
4. Пропп В.Я. Проблемы комизма и смеха. – М., 1976. – С.125-136.
5. Репина Т.А. Чувство комического //Психология личности и деятельности человека /Под ред. А.В.Запорожца и Д.Б.Эльконина. – М.,1965. – гл. I. – С. 57-59.
6. Самсонюк Н., Сагарда М. Сміх – це потреба: Виховання почуття гумору у старших дошкільників //Дошкільне виховання. – 1991. – №6. – С. 12-13.
7. Тютюнник Л.В. В.О. Сухомлинський про значення гумору у вихованні молодших школярів. – Рівне, 1993. – С.143.
8. Фесюкова Л.Б. Юмор формируется с детства //От трех до семи. – Харьков, 1996, гл. 20. – С. 328.

Одержано редакцією 1.02.2002.

УДК 373. 2

Н. М. ГОРОПАХА

НАСТУПНІСТЬ У ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ДОШКІЛЬНЯТ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

На сьогодні екологічна освіта є тим напрямком навчально-виховної роботи, актуальність якого безсумнівна. Вона розглядається не лише як одна із обов'язкових умов розв'язання глобальних екологічних проблем людства, подолати які, як стверджують вчені, неможливо без формування у підростаючих поколіннях особливого екологічного мислення. Екологічна освіта виступає також і як один із головних чинників гуманізації навчально-виховного процесу, вона є фактором особистісного розвитку людини. У зв'язку з цим зрозумілою є посилена увага до проблем екологічного виховання та освіти дітей різного віку багатьох науковців в Україні та, взагалі, в світі. Аналізуючи теоретичні основи екологічної освіти, вітчизняні педагоги [2,3,10] підкреслюють, що визначення її суті, постановка мети та завдань пов'язані з необхідністю перебудови споживацької культури стосунків людини з природою на таку, яка ґрунтувалася б на розумінні самоцінності природи, відповідальності за її стан, вмінні орієнтуватись в конкретній екологічній ситуації і знаходити доцільні шляхи подолання екологічної кризи. Екологічна освіта спрямовується на виховання екологічної культури, яка включає знання і переконання, ціннісні орієнтири особистості щодо навколишнього середовища та практичні природоохоронні уміння і навички.

Важливими принципами, що забезпечують результативність екологічної освіти, є її досить ранній початок (сензитивним для закладання основ екологічної культури справедливо вважається уже дошкільний вік) та неперервність протягом усього періоду формування особистості підростаючої людини. Адже процес формування екологічної культури довготривалий та надзвичайно складний. Він має свої особливості на кожному віковому етапі,

ЗМІСТ

Поніманська Т.І. Гуманістичне виховання як ціннісна взаємодія вихователя і дитини	3
Корепанова М.В. Дорослі як гарант психологічної захищеності дитини в дошкільному віці	7
Дичківська І.М. Актуальні проблеми педагогічної інноватики	9
Самсонюк Н.Ф. Прислів'я як засіб виховання у старших дошкільників почуття гумору	12
Горопаха Н.М. Наступність у екологічній освіті дошкільнят та молодших школярів	15
Маліновська Н.В. Використання ігрових методів у навчанні дошкільників іноземної мови	20
Аматьєва О.П. До проблеми формування комунікабельності як особистісної якості у дітей старшого дошкільного віку	22
Абдильманова Л.В. Формування основ фізичної культури у дітей молодшого дошкільного віку	27
Кот Н.М. Загальні засади спільної роботи дошкільного закладу та сім'ї з екологічного виховання	31
Богініч О.Л. Технологія формування вмінь спеціалістів дошкільного профілю здійснювати методичне керівництво фізичним вихованням дітей	35
Мельничук М.І. Орієнтовна програма спецкурсу "Історія християнської педагогіки"	38
Денисюк О.М. Роль української діаспори в національному вихованні підростаючого покоління	42
Крутії К.Л. Діагностування рівня сформованості граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку	46
Маковецька Н.В. Особливості становлення статевого образу дитини у процесі оздоровчої роботи в дошкільному закладі	51
Сухорукова Г.В. Художня сутність і методичні основи навчання дітей декоративного ліплення	55
Костогриз Т.О. Художнє виховання: від дитячого дошкільного закладу до школи	57
Трусова О.Л., Удіна О.М. Ігрові вправи як засіб навчання образотворчій діяльності	61
Дем'янюк Т.Д. Технологія педагогічної взаємодії консультанта-наставника і студентів академічної групи	65
Іванюта О.В., Яницька О.Ю. Особливості психологічних механізмів операціональної сфери візуального мислення	69
Синельников В.Б. Шляхи удосконалення діагностики творчих можливостей дітей дошкільного віку	74
Меналюк Г.Ф. С.Русова про навчання дітей математики	79
Козлюк О.А. Виховання дітей дошкільного віку на заняттях з іноземної мови	81
Мірошина Г.Г. Організаційно-педагогічна взаємодія дитячого садка та сім'ї у формуванні соціального досвіду дошкільнят	83
Глінчук Ю.О. Виховання почуття милосердя у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах кардіоревматологічного санаторію	86
Гринчук Т.В. Формування у дітей дошкільного віку ціннісного ставлення до оточуючого	89
Федорова Н.В. Педагогічні умови організації гуманістичної взаємодії педагогів та студентів як чинника підготовки до педагогічного спілкування	93
Бєлова С.А. Бременська наукова школа початку ХХ століття як педагогічна система	96
Войтко Л.О. Психологічний компонент вузівської підготовки вихователя	100
Фарина М.П. Формування музичної культури дітей в процесі виховання	105
Терешко Л.В. До питання виховання здорової дитини в сім'ї	107
Дронова О.О. Зображувальна діяльність дошкільників у контексті особистісно-орієнтованої освітньої парадигми	111
Старовойтенко Н.В. Гумор, як засіб виховання дитини в сім'ї	116
Димченко С.С. Минуле і сьогодення педагогічної спадщини Гната Хоткевича	119
Петрук Є.О. Проблема естетичного виховання на уроках обслуговуючої праці	124
Єпик О.В. Експресивні компоненти спілкування у вихованні моральних цінностей	127
Мельник О.В. Індивідуалізація підготовки старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії	132
Матвієнко О.Ф. Аналіз теоретичних основ формування економічних понять в навчальному процесі вищих навчальних закладів I-II рівнів	137
Відомості про авторів	143

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 21

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор Горопаха Н. М.

Технічний редактор Курченко Н.

Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 25.12.2001 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 18,72. Обл. вид. арк. 19,27. Замовлення № 12/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 21. — Рівне: РДГУ, 2002. — 146 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 1.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії та історії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378 ББК 74.20